

Date: 29th October-2025

**O'SMIRLAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI**

Hasanova Shoir Jumayevna

Osiyo xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda o'smir yosh davridagi ijodiy qobiliyatlarning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy hamda psixologik omillar yoritilgan. Ijodiy tafakkurning psixologik mexanizmlari, ijtimoiy muhit, oila, tengdoshlar guruhi, o'qituvchi shaxsining o'smir tafakkuriga ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, o'smir shaxsining o'zini anglash jarayonida kreativ faoliyatning tutgan o'rni, shaxslararo munosabatlarda ijodiy o'zini ifoda etishning psixologik ahamiyati, ijtimoiy omillar ta'sirida ijodiy qobiliyatning rag'batlantirilishi va to'sqinlik qiluvchi holatlar ko'rib chiqiladi. Ish o'smir psixologiyasining dolzarb masalalari bilan bog'liq bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimida ijodkorlikni shakllantirishning metodik va psixologik yo'nalishlarini ham yoritadi.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, ijodiy qobiliyat, o'smir shaxsi, tafakkur, o'zini anglash, ijtimoiy muhit, motivatsiya, psixologik omillar, tengdoshlar guruhi, o'qituvchi shaxsi, shaxslararo munosabat.

O'smirlik davri inson hayotining eng muhim bosqichlaridan biridir. Bu davrda shaxsning dunyoqarashi, hayotga munosabati, o'zini anglash jarayoni faol shakllanadi. Aynan shu davrda ijodiy qobiliyatlarning kurtaklari yuzaga chiqadi, shaxsning mustaqil fikrlashi, o'z fikrini himoya qilish, o'ziga xos g'oyalar ilgari surish qobiliyatlari rivojlanadi. Psixologlar ta'kidlaganidek, ijodkorlik insonning tabiiy imkoniyati bo'lsa-da, uning to'liq ro'yobga chiqishi muhit va tarbiya bilan chambarchas bog'liq. O'smirlik – bu izlanish, o'zini topish, jamiyatdagi o'rnini aniqlash davridir. Shu sababli, o'smirlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ularning ichki motivatsiyasi, shaxslararo munosabatlari, oilaviy qo'llab-quvvatlash, maktab muhiti va pedagogik yondashuv hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Ijodkorlik – inson tafakkurining eng murakkab shakli bo'lib, unda xayol, tasavvur, intellekt, hissiyot va motivatsiya o'zaro uyg'unlashadi. L.S. Vygotskiy ijodkorlikni insonning mavjud tajribani qayta ishlash orqali yangi g'oya yaratish qobiliyati sifatida izohlaydi. S.L. Rubinshteyn esa ijodiy faoliyatni "insonning borliqni o'zgartirishga qaratilgan faol munosabati" deb ataydi. O'smirlikda bu jarayon juda faol kechadi, chunki bu davrda tafakkur moslashuvchan, emotsional soha kuchli, yangilikka intilish yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, o'smirning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun u o'ziga ishonchni his qilishi, o'z fikrini erkin ifoda etish imkoniga ega bo'lishi lozim.

O'smirlik davrida shaxsning ijodiy tafakkuriga ijtimoiy muhitning bevosita ta'siri sezilarli. Oila – bu birlamchi ijtimoiy institut bo'lib, o'smirning emotsional rivojlanishi, o'zini qadrlash hissi va tashabbuskorligi oiladagi muhitga bog'liq. Agar ota-ona

Date: 29th October-2025

farzandining fikrini tinglasa, uni rag'batlantirsa, mustaqil qaror qabul qilishga imkon bersa, bu o'smirda ijodiy tashabbusni kuchaytiradi. Aksincha, qat'iy nazorat, tanqid, erkinlikning cheklanishi ijodiy salohiyatni so'ndiradi. Shu bois, oila – o'smir ijodiy rivojlanishining eng birlamchi psixologik omilidir.

Tengdoshlar guruhi ham o'smir ijodkorligining ijtimoiy asosini tashkil etadi. O'smir o'zining harakatlarini, g'oyalarini ko'pincha tengdoshlar reaksiyasi orqali baholaydi. Guruhda u o'zini namoyon etishga, o'z fikrini himoya qilishga, o'ziga o'xshash shaxslar bilan ijodiy hamkorlik qilishga o'rganadi. Psixologiya fanida bu holat "ijtimoiy tasdiqlash ehtiyoji" deb ataladi. Ijobiy muhitda, ya'ni do'stlik, hurmat va hamkorlik mavjud jamoada o'smirning ijodiy qobiliyatlari yanada tezroq rivojlanadi. Ammo raqobat, tazyiq, kamsitish, masxara kabi salbiy ijtimoiy holatlar ijodiy tashabbusni susaytiradi.

O'qituvchining roli o'smirning ijodiy rivojlanishida o'ta muhimdir. Ijodkor o'qituvchi o'quvchiga nafaqat bilim beradi, balki uni ilhomlantiradi. Agar pedagog dars jarayonida o'smirlarni muammoli vaziyatlarga jalb etsa, erkin fikrlashni qo'llab-quvvatlasa, o'quvchilar o'zlarini baholangan va e'tirof etilgan his qiladilar. Har qanday ijodiy faoliyatda xavfsiz psixologik muhit zarur, ya'ni o'quvchi xato qilishdan qo'rqmasligi kerak. Shuning uchun o'qituvchi o'z sinfida erkin, samimiy, o'zaro ishonchga asoslangan muhitni yaratishi zarur.

O'smirlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda motivatsion omillar alohida o'rin tutadi. Ichki motivatsiya – bu shaxsning o'z qiziqishlari, zavq va qoniqish uchun ijod bilan shug'ullanishidir. Tashqi motivatsiya esa rag'bat, mukofot, tan olinish bilan bog'liq. O'qituvchi va ota-ona o'smirning ichki motivatsiyasini rag'batlantirishga ko'proq e'tibor berishi kerak. Chunki ijod faqat tashqi mukofot uchun emas, ichki ehtiyoj asosida yuzaga kelganida samarali bo'ladi.

O'smirlik davrida tafakkurning rivojlanishi ijodkorlikning kognitiv poydevorini tashkil etadi. Bu davrda o'smirlar abstrakt fikrlashni o'rganadi, o'z fikrini mantiqan asoslash, bir nechta yechimni solishtirish, umumlashtirish, tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu, o'z navbatida, ijodiy tafakkur uchun zamin yaratadi. G. Guilfordning "divergent tafakkur" nazariyasiga ko'ra, ijodkorlik bir yo'nalishda emas, balki turli yo'nalishlarda fikrlash qobiliyatini bildiradi. O'smirlar har bir muammoni turli rakurslardan ko'rib chiqishni o'rgatish uning fikrlash moslashuvchanligini oshiradi.

Ijodkorlik o'smir shaxsining o'zini anglash jarayoni bilan ham chambarchas bog'liq. O'smir o'zining ichki dunyosini, his-tuyg'ularini, orzularini tushuna boshlaydi, o'z hayot yo'lini belgilashga intiladi. Ijodiy faoliyat bu jarayonda o'ziga xos psixoterapevtik ahamiyat kasb etadi. Rasm chizish, musiqaga qiziqish, yozuv, dizayn, adabiy ijod yoki hatto ilmiy izlanishlar orqali o'smir o'z "Men"ini anglaydi. Bu holat shaxsiy o'sish, o'ziga ishonch va ijtimoiy faollikni kuchaytiradi. Shu bois, ijodkorlik o'smirlik davrida shaxsiy barqarorlikni shakllantirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy psixologiyada ijodkorlikni rivojlantirishda emotsional muhitning ta'siri ham e'tirof etiladi. Agar o'smirda doimiy stress, bosim, salbiy emotsiyalar ustun bo'lsa, u

Date: 29th October-2025

ijodiy faoliyatga qiziqmaydi. Aksincha, ijobiy hissiyotlar, erkin ifoda, e'tirof etilish – ijodiy fikrni kuchaytiradi. Shu sababli, o'quv jarayonida ijobiy muloqot, o'zaro hurmat, o'z fikrini bildirish imkoniyatini yaratish zarur.

Ijodkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va multimedia vositalari ham katta rol o'ynaydi. Bugungi yoshlar raqamli muhitda ulg'aymoqda, shuning uchun kreativ fikrlashni axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish muhim. Masalan, video montaj, dizayn, kod yozish, blog yuritish, raqamli rasm chizish – bularning barchasi o'smirlarning ijodiy qobiliyatini ro'yobga chiqaradi. O'qituvchilar bunday vositalarni ta'lim jarayoniga to'g'ri integratsiya qila olsalar, o'smirlarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasi oshadi, ularning ijodiy tafakkuri esa real mahsulotlar orqali mustahkamlanadi.

Shuningdek, o'smirlik davrida ijtimoiy ta'sirlar ijodiy o'zini ifoda etishga to'sqinlik qilishi mumkin. Stereotiplar, "xato qilma", "boshqalar kuladi" kabi ijtimoiy bosimlar ijodiy fikrning erkinligiga to'sqinlik qiladi. Shu sababli, pedagogik yondashuvda tolerantlik, xatoni o'rganish imkoniyati sifatida ko'rish, tanqidni konstruktiv yo'nalishda ifodalash madaniyatini shakllantirish zarur. Ijodkorlikda xatolar tabiiy holat bo'lib, ular yangilik sari yo'l ochadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida yoshlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. "Yangi O'zbekiston" g'oyasining asosiy maqsadi – fikrlovchi, tashabbuskor, innovatsion tafakkurga ega yoshlarni tarbiyalashdir. Shu maqsadda o'quv dasturlariga loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, tanqidiy fikrlash mashg'ulotlari, STEAM yondashuvi kiritilmoqda. Bularning barchasi o'smirlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning amaliy mexanizmlaridir.

Xulosa qilib aytganda, o'smirlarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish – murakkab, ammo nihoyatda muhim ijtimoiy-psixologik jarayondir. U nafaqat o'quvchi shaxsining individual rivojlanishiga, balki jamiyatning intellektual salohiyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijodkor o'smir – bu mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy faol, yangilik yarata oladigan shaxsdir. Shuning uchun oila, maktab, jamiyat va davlat ijodkorlikni qo'llab-quvvatlovchi yagona tizimni shakllantirishi lozim. O'smirlar ishonch, erkinlik va rag'bat berilsa, u o'zining eng yuksak salohiyatini namoyon etadi. Ijodiy tafakkur esa uning shaxs sifatida kamol topishida eng muhim omillardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 432 b.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi nashri, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni. – Toshkent, 2020.

Date: 29th October-2025

4. Karimov, I. A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
5. Vygotskiy, L. S. *Voobrazheniye i tvorchestvo v detskom vozraste.* – Moskva: Prosveshcheniye, 1984. – 215 s.
6. Rubinshteyn, S. L. *Osnovy obshchey psixologii.* – Moskva: Pedagogika, 1989. – 328 s.
7. Maslou, A. *Motivatsiya i lichnost'.* – Sankt-Peterburg: Piter, 2003. – 352 s.

